

formy uměleckého projevu,* když umění, obecní i anonymní jako kdysi v gotice, nebude, jak věříme s Duhamelem, pouze způsob hýbat štětcem, pérem nebo dlátem, ani tajný technický vtíp, ale nejprve modus vivendi osvobozeného lidství. Svrchovaný dar, který si lidé činí svými objevy a svým bohatstvím.

Uveřejňujeme ochotně a loajálně tento programový článek, třebaže s některými detaily nesouhlasíme. Trvající na názoru, který jsme stručně vyslovili v poznámce o Devětsilu (Kmen, č. 46), jsme na druhé straně rádi, že nová mládež, překypující životem, snaží se myslit samostatně a odlišit se i od svých bezprostředních předchůdců. Zejména tu však vítáme ideovou snahu revoluční, jejímž cílem je „jednotný peň umění“ v osvobozeném lidství.

Redakce [Kmene].

* *Josef Hora*: K novému umění (Kmen III). Z ostatní literatury viz: *Ozenfant et Jeanerret*: Après le cubisme, 1918, *Daniel Henry*: Weg des Kubismus, *Otto Grantoff*: Die französische Malerei seit 1914 a jako její protějšek *E. Küppers*: Der Kubismus. Rovněž řadu článků ve Valori *Plastici* 1920 a *Max Raphael*: Von Monet z. Picasso. A v neposlední řadě *Duhamelova* Possession du monde.

(Kmen IV, str. 569—571, 24. 2. 1921)

Všechno se bude muset udělat! Tak dobrá, udělá se to. Dům? Je ten tam. Zahrada? Je pryč. Nu dobrá, postaví se znovu dům. Udělá se zahrada. Čím méně toho zbude, tím více se toho postaví. Koneckonců je to život a jsme tu proto, abychom stavěli znovu, no ne? *Postavíme také znovu společný život a štěstí, uděláme znovu dny a znovu noci* — vykládá Barbussův Poterloo v Ohni. Tak stojí veškerá tvůrčí práce člověka dnes před ohromným úkolem znovu vybudovat svět, lépe řečeno: vybudovat nový svět. Nepřichází také již nikdo s návrhy na moderní umění, ale s plány nového života, nové organizace světa a jeho posvěcení. V spojitosti je práce výtvarníková, básníková s prací rolníka a dělníka, myslitel a vědec stojí vedle vojáka revoluce: jejich úkol je týž. Nerealizují teorie, avšak tvoří nový svět. Jediná je cesta, jež vede k zítřku.

Že výbuch války pohřbí v sutinách svět, který ji vyvolal, nebo rozkotá alespoň jeho základy, bylo jasno již dříve, než jsme viděli, na kterou stranu se vposled skloní vítězství. Svět industrialismu a techniky, civilizace, továren, transatlantiků a aeroplánů, jenž nás kdysi udivoval a exaltoval, prožili jsme nyní v požárných dnech evropského krveprolití až do nemožnosti a rozvratu, když vzal na se zkáznou podobu civilizace

dušivých plynů, ponorek a vrhačů min, techniky války. V hlubokém neštěstí hmotného zápasu světa vyrostl z lidské úzkosti a z lidské naděje jako útěšný a jímavý prelud předobraz nového života a je právě zárodkem veškerého tvůrčího úsilí a dění přítomnosti, jež jej činí tělem. Z úzkosti i pevně víry v ono příští štěstí vznikly Duhamelovy knihy. Z nich této chvíli nejpotřebnější *Possession du Monde* zvěstuje nad rozvalinami světa, nad hrobem včerejší společnosti, kultury a civilizace novou dobrou zvěst, hlásá slavné evangelium veliké lásky života, horoucí, blažený sen království srdce. Dnes hoří lidská duše touhou po jeho příští; neuvěří již nikdy slepě oné rozvratné síle života, již byla zpupná strojová a technická civilizace, neuvěřila by však již ani umění, které neznalo než zpívat hmotný výboj a pokrok včerejšího světa a jemuž válka (neváhali to otevřeně doznat!) byla jedinou hygienou světa. Futuristé, štvouce do války a velebíce ji, kterak se podobali kněžím, zehnajícím dělům a bodákům!

Jak vlastně estétské bylo toto umění ve svém nazírání života, třebaš bylo furiantsky naplilo na Oltář umění! A jak formalistní a bezobsažné! Vyznačovalo se opravdu podivuhodnou nevědomostí příčin, neproniklo až, jak se říkává, k duši každé věci, třebaže své objekty nazíralo z mnoha stran, ulpělo jen na hmotné jejich existenci, zatímco mu tak často unikaly smysl, určení a souvislost s člověkem. Chtělo být jen optimistickou chválou života, vzrušeným whitmanovským „*Salut au monde!*“ a nerozmyslným přitakávačem k danému stavu věcí, netušíc, že někdy oslavuje naopak znesvěcovatele a vykořisťovatele života a vydává v plen lidské štěstí. Dovedlo-li ve svých básních oslavovat například burzu, dalo se tu zlákat vnějškem, shonem a rušností, a tento vjem nervózního pohybu byl mu podstatnější než morální obsah, jehož se nedotklo. Nebylo v tom přese vše ještě něco impresionistického, když hemžení barevných skvrn, shon a ruch burzy mohl zpít oko a nervy?

Umění včerejška — lhostejno, nazvete-li je kubismem, futurismem, orfismem či snad expresionismem — nalézalo všechny věci „samy o sobě“ krásné, a to mu stačilo. Nehodnotilo jich

vědomím, obsahově, řekl bych: podle jejich určení a morálního smyslu, v souvislosti s prací člověkovou a štěstím jeho žití. Bez tohoto hodnocení duchové celistvosti života musilo zůstat pouze ve svém formalismu a esteticismu. Oč více člověkem a méně estétem — jemuž nepostačí ke zmocnění se věci pouze optický vjem či podráždění nervů, nýbrž úplná a podrobná znalost — je děcko, o němž vypráví učitel Ferdinand Krch (v *Našem směru*), jak robíc svou kresbičku..., ptá se: „Kolik má zajíček vočí?“ „No dvě přece!“... Otázka není beze smyslu. Dítě vidělo už mnohokrát obrázky zajíčků, kreslených ze strany, v běhu, s jedním okem — jako obrázek to klidně přijímá a nemá nic proti tomu, ale má-li teď samo kreslit, nemůže zajíčka tak zmrzačit, aby mu nakreslilo jen jedno oko. Dává si tedy potvrdit faktum, že zajíci mají dvě oči, nikoliv jedno. — A vůbec jaké obsahové bohatství projevuje se v jeho kresbičce, kolik fantastičnosti a děje! — Vedle této maličkosti dovoďte, abych vám připomněl výrok Fernanda Légera, jenž okouzlen věru údivnými nevidanými tvary, které nám předkládá soudobý průmysl a mechanika, těmi tisícerozásobně reflektujícími oblínami ocelových válců, pák a matic, nalézá mitrailleusu či závěr 75mm děla nejhodnějšími syžety malby. Zůstávajíc při působení na smysly, je toto umění bezobsažné, neboť jediným obsahem uměleckého díla (nikoliv předmětem!) může být člověk (ne ovšem jako osamoceně individuum) se svými psychickými hlubinami a závratností niterných dramát a se svou nevýslovnou potřebou harmonie a štěstí.

V dnešních chvílích přerodu světa nedovede již toto umění, jež je jen vynalézavou hrou a požívačstvím krásy povrchu, být člověku hlubinou bezpečnosti, již tak potřebuje v době přítomné krize a poslední bitvy. Zároveň se společností, z níž a pro níž vzniklo, prožívá toto umění svou agónií. Stejně jako její civilizace, jejíhož krachu jsme svědky, dospělo naposled i ono ad absurdum: vágní, běžný expresionismus a bezhlavý dadaismus nejsou-liž posledními důsledky minulého umění a jeho krachem? Umělecký civilismus vústil do prázdna, v ni-

cotu, stal se pouští a nudou. Ostatně bylo lze poměrně záhy zahlédnout do těchto konců: máme totiž na mysli případ Kandinského a podobné. — K jiným pramenům obrací se dnešek.

Ačkoliv bylo toto umění úzce omezeno svou třídou, obracuje se jen k exkluzivně vytčenému malému počtu jedinců, jak pravil již sám Paul Cézanne, jsouc stejně individualistické jako měšťácká filosofie, jež dospěla až k výstřednímu poustevnictví a neplodné osamocení, maskujíc rozmanitým způsobem egoismus, jenž byl zlou pákou světa, přece dnes toto umění, nutně aristokratické (myslíme tím aristokratismus zaristokratizovaného měšťanstva), straší již ve svých odvarech na všech nárožích a v padělcích proniká i do dělnických domácností: prohlédněte si dnešní návěští, prospekty, reklamu, ilustrované časopisy a knižní obálky i všelijaké trety uměleckého průmyslu! Všude doráží na vás hranatiny depravovaného kubismu a strakatost vysíleného expresionismu, stejně banální jako minulá omáčka secesní. Zánik minulosti. Stagnace. Zevní, ale nepochybné znamení, že skutečný vývoj umění je již jinde, dále.

Žijeme opět obšírnou proměnu uměleckou stejně jako pronikavý zvrát sociální. Žijeme prostě přeměnu světa, vhodněji: zrod nového světa. Žijeme zrod nové skutečnosti, dávný sen promítáme v dnešní či bezprostředně příští den. Nelze si představit doby světlejší a bohatší.

Jestliže jste však nezahlédli posud umění skutečně nového při veřejných soutěžích vypisovaných vládami států, nenalézáte-li ho v galériích doprošovat se místečka vedle uznané a salónní „krásy“ — nemá do sebe zhora nic oficiálního a konvenčního — aniž na ulicích slyšíte hlas jeho, je to proto, že má opravdu málo pokdy starat se o takové věci, cele pohříženo ve své tvůrčí dílo. *Tvoří předobraz nového života.* Kamarád H. říká, že předobraz je zestručnění, zkratka všeobsáhlost,

jednoduchost složitosti, věc či osoba existující v pomyslu a snu. V tomto smyslu je tedy úkolem veškeré duchové tvorby předobraz nového světa. Nové obrazy dnes malované jsou malířskou zkratkou všeobsáhlosti zítřka, jsou zítřkem samotným, existujícím vírou našich duší. Básně našeho života, našeho života pospolitého, který sníme a budujeme věříce v dovršení díla. V předjitřních tmách věříme v rudé svítání, stejně krásné jako nepochybné, počátek neskonale jasného, sladkého, bratrského života. Jde především o člověka a jeho štěstí a nové prostředí životní, proto je zdůrazňován požadavek obsahovosti a duševního dění obrazu, jež klademe nad předpoklad formy.

Přicházející umění, pravili jsme už, je příliš zaměstnáno, jeho zraky upírají se zaníceně k řešení budoucnosti. Kdyby mělo jen chvíli pokdy, adresovalo by minulosti (nezapomínejte, že každý nástup mladého umění je nutně reaktivní proti předešlému, zaujetí nesouhlasného [stanoviska] až k nespravedlnosti) asi tato odhodlaná a jasná slova:

„Vaše obrazy, tak nerostné a násilné jako kamenné moře veleměst, ani vaše básně, lomozící expresními vlaky, frkáním automobilových trubek, lodními sirénami, pokřikem bulvárů a hukotem vrtulí letadel, se nám již nelíbí, neboť se příliš podobají vašim městům, kterých již také nemilujeme. Neboť jsou to jen chaotické a bezpáteřné, bezcílné konglobace jednotkových energií, ta vaše města, nezorganizovaných a neusměrněných magnetem kolektivní vůle a kázně ve vyšší jednotku družnosti a nadosobní platnosti; jsou množstvím, nikoliv bohatstvím. Váš svět se nám zkrátka nelíbí; Atlasem nesoucím jej je bolest a utrpení mnohých. Nemá slova života v sobě zůstávajícího, a věříme, že kníže tohoto světa jest již odsouzeno. Naše pak království srdce není z tohoto, nýbrž z příštího světa.“

Na včerejším horizontu skvěla se souhvězdí: Cézanne, Matisse, Picasso, Braque, Delaunay, Metzinger, Gleizes — Whittman, Verhaeren, Marinetti, Apollinaire, Max Jacob, velicí

tvůrci a mistři nové formy. Dnešní žeň zraje pod jinými znameními: van Gogh, Seurat, Derain, Henri Rousseau, Chagall — Dostojevskij, Charles-Louis Philippe, Vildrac, Duhamel, Arcos, Romain, *umělci jednoty života*. Nový svět je budován z látek ryzích a vzácných: ze snu, víry, lásky a nenávisti k minulé a z krásných ctností.

Vidíme nové podobizny hlav toužících a smutných, radostného či důvěřivého pohledu, velikých věrných očí! Nové krajiny s vysokými vzrostlými stromy a palmami, zázračnou vegetací, oblaky, gejzíry a vodopády a s opojivými výhledy! Pohledy z měst, prosycené jim vlastním teskným a nepochopitelným ovzduším. Nová zátíší, jejichž klid a svátečnost plyne ze souladu mezi všemi věcmi, stolem, židlí, knihou, dýmkou, hudebním nástrojem a obrazem na stěně, rozmilými podrobnostmi vašeho domácího života. Nové žánry, výjevy našich snů a fantazie, příběhy srdce, proteplené láskou a soustrázní.

— Tak malují malíři předobrazy zítřka, dávajíce skutečnost kouzelným a jímavým krajinám: aleje, v nichž se budeme v tichých navečerech po práci procházet hledíce na zapadající slunce, jež se podobá smavé a dobrotivé lidské tváři nebo úžasnému čarodějnému květu; překrásné masívy stromů, v jejichž stín, znavení cestou či myšlenkami, ulehne do pružných trav, a domy, chatrče, vesnice, městyse, města, dvorce a jizby, v nichž budeme přebývat. Jakou bychom to chtěli vlast, říší dětství duše a míru! Malíř a básník, stavitel nového světa, věrozvěst nového ráje a příchodu království srdce je zároveň i agitátorem socialismu.

Stavební látkou naší duchové stavby je, opakujeme, sen a touha, láska a nenávist zla, nikoliv zlato a drahá ruda, náhlá dobytí tržišť a výboj v koloniích, jež určovaly minulý svět, jež rozstřílel bubnový oheň války. Věci příštího života nekoupíte penězi a lidská zloba nebude jich loupit a pro ně vraždit. Což vytáhli do války národové pro nějaké lidské štěstí, pro nějaký krásný sen, pro nějakou spanilost rozkvétajícího květu?

To není sentimentalita, ale jistě trochu bezpečné a nezá-

ludné vlídnosti intimismu, jehož je třeba pro chvíle mezi minulým a příštím bojem, jenž není dobojován, pro krátká mezidobí a oddech v nárazech vichřice času.

Nějaký jarní kout přírody, započatí tisícerych životů v snivé kráse a čaromoci rozvíjejících se květů a v slunci tančících motýlů mohl by být nejspíše předobrazem nového umění stejně jako nového života.

Tyto stránky nejsou než prvním pohledem na umělecký a duchový stav, jak se utváří přítomné chvíle. První pohled platívá vždy odvahu svého zření tím, že je zkrslující a omylný. Patrně další vývoj opraví mnohé z názorů zde vyslovených, přece však tolik: jistota některých z těchto tvrzení není pevností osobního přesvědčení, nýbrž fanatismem jisté družnosti, jisté kolektivity, i nemůže být bludem.

Cesta mladého umění nemůže být bludná. Je určena neomylnou vírou v člověka a láskou k životu, touhou vyzvednout lidskou duši z její siroby a osamocenosti, z žaláře úzkého individuálního života povznést ji k vtělenému souvztahu se společností a s veškerenstvem. Čerpá na této cestě své posily ze zdrojů primárních tvořivých sil: všimněte si jeho blízkosti k umění lidovému, dětské kresbě a výtvarným projevům přírodních kmenů, což může být důkazem, že nová stavba není jen opraveným starým zařízením, ale skutečným krajem mládí. Síla revoluce, která není jen bojem o spravedlnost a demokracii hospodářskou, nýbrž o nový lidský, mravní a duchový řád, předpoklad stylu a kultury, je především silou mladého rašení.

Po všem světě, rozhlédnete-li se, uvidíte nové umělce již při díle. V Itálii jako ve Francii, v Čechách jako v Německu a v Rusku. Skuteční umělci opustili již dávno přikrostiti a nehoráznosti futurismu a pozdního kubismu i expresionismu, přenechali je epigonům. Dnes budují na troskách včerejšího řádu a světa: básní nové dny a nové noci, světější, pokojnější a líbeznější. Pro vás a pro všechny.